

שתהיו עמלים: למה חייבים להתאמץ ולפרוץ את ההרגלים?

בחור סיים ללמוד קורס צניחה והגיע הרגע הגורלי, בו הוא צונח ממטוס. הוא רק ראה מלמעלה את הגובה האדיר ונתקף בפחד גבהים. "לא, אמאל"ה, אני לא עושה את זה". המדריך תפס אותו בכוח והודיע שהוא דוחף אותו למטה. "תזכור את ההוראות: אני דוחף אותך החוצה, אתה סופר עד חמש ומושך את החוט לפתוח את המצנח. אם החוט לא נפתח, אתה סופר שוב עד חמש ומושך את החוט הרזבי. תגיע למטה ושם ימתין לכם אוטובוס שיחזיר אתכם לבסיס".

לפני שהבחור הספיק להביע התנגדות, המדריך דחף אותו החוצה בכוח. הבחור ספר ברעד עד חמש והחוט לא נפתח. הוא ספר שוב עד חמש וגם החוט הרזבי לא נפתח. הוא אמר לעצמו בייאוש: "חסר לי שגם האוטובוס לא ימתין למטה"...

אחת השאלות שהורים שואלים את עצמם היא, האם עליהם לדחוף ילד קדימה, מעבר ליכולות וההרגלים שלו? האם להסתפק בציונים שגרתיים שהוא מביא מבית הספר או לדחוף אותו כל העת להשיג יעדים חדשים?

לפני חמש שנים, פרצה סערה בעניין בקהילה החינוכית בארצות הברית. פרופסור באוניברסיטת העילית "ייל" בקונטיקט בשם איימי צ'ואה, מהגרת מסין, כתבה ספר ובו היא מתארת בחדות את סגנון ההורות הסיני לעומת ההורות האמריקאית. הספר, "המנון הקרב של אימא נמרה" (הוצאת מודן בעברית, תוכלו למצוא פרטים רבים ברשת), מתאר כיצד הסינים מחנכים את ילדיהם בנוקשות להתקדם ולהשיג מצוינות. הם לא מתייעצים את הילדים מהם אוהבים ללמוד וכמה דמי כיס הם דורשים, הילדים עוברים מסלול גידול קשוח ובו הם חייבים להשיג ציון A בכל בחינה.

היא מספרת על הבת שלה, בת השש, שלא אהבה את לימודי הפסנתר ורצתה לנטוש אותם, אך היא האימא, הפכה את הבית לאזור מלחמה. הילדה לא הורשתה לקום מהכיסא עד שתבצע את היצירה בהצלחה. כשהסנקציה לא עזרה, היא איימה שהיא תשרוף את בית הבובות שלה. בסוף, הילדה הצליחה לבצע את המשימה ומאז לא הפסיקה לנגן. המסקנה היא: הורים מערביים טועים כשהם מכבדים את ההתנגדות של הילדים להתאמץ ולפרוץ את אזור הנוחות.

הספר עורר סערה כמובן, על רקע החינוך הליבראלי בו הילד בוחר בעצמו את דרכו, ובעצם לא חייב לעשות שום דבר שאינו חפץ בו. אך אי אפשר להתכחש לכך, שהעזוץ האמריקאי, קשור גם ליבלת הכואבת של האמריקאים על כך, שהסינים עוקפים אותם – וגם אותנו – בכל מדד אפשרי¹.

ובכן, מה עמדת התורה בסוגיה החשובה? האם יהודי צריך לחנך את עצמו ואת ילדיו לפרוץ את ההרגלים שלו ולהתקדם לשיאים חדשים? רש"י הראשון בפרשת בחוקותי, מעניק תשובה ברורה בנושא. רש"י אינו מדבר על חינוך הילדים, אלא על חינוך המבוגרים וכולנו צריכים ללמוד מכך:

1. ויקרא כו: אם בחקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם, ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה ייתן פריו. רש"י: אם בחקותי תלכו – יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר: 'ואת מצוותי תשמרו', הרי קיום המצוות אמור ומה אני מקיים 'אם בחקותי תלכו'? שתהיו עמלים בתורה.

רש"י כותב חידוש גדול: המילה "בחקותי" כאן, אינה מתפרשת בפירוש הרגיל שלה – קיום קבוצת המצוות שאינן מובנות בשכל אנושי ומכונות בשם "חוקים", אלא למצוות לימוד התורה האינטלקטואלי

¹ במבחן פיז"ה בשנת יציאת הספר, תלמידי שנחאי ראשונים בקריאה, בעוד שהאמריקאים במקום 17 והישראלים במקום 37. השנחאים ראשונים במתמטיקה, בעוד שארה"ב במקום 31 וישראל במקום 42. וגם במדעים, שנחאי במקום הראשון, ארה"ב במקום 23 ואנחנו במקום 42.

– ובזה גופא, לסוג מאוד מסוים של לימוד. כזה שיש בו **עמל ויגיעה**. רק הוא מזכה את הלומד בברכות הגדולות של פרשת בחקותי.

ה"עמל" המדובר הוא, שתי מילים: **"יותר מרגילותו"**. ובעברית פשוטה: לפרוץ את אזור הנוחות וללמוד יותר ממה שבא לך בקלות. הלכה אחת יותר ממה שאתה רגיל, שיעור אחד יותר וכו'.

תניא טו: אלא אם כן רוצה ללמוד יותר מרגילותו, ובזה יובן מה שכתוב בגמרא (חגיגה ט, ב), ד"עובד אלוקים" היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד ו"לא עבדו" היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים בלבד. והיינו, משום שבימיהם הייתה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים ... ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתרה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן.

רש"י יוצר בכך מהפכה בתפיסה של לימוד התורה. אנו רגילים לשים את הדגש על **צבירת ידע**, העיקר שאני לומד, העיקר שיש לי שיעור או שניים בשבוע. בא רש"י ומבהיר כי לא זה עיקר לימוד בתורה. מה שמזכה בברכות הוא דווקא **הפריצה והניצחון על ההרגל**, זה שגורם לנו להוסיף כל חודש וכל שנה עוד שיעור ועוד הלכה, מעבר למה שבא לנו בקלות.

וכאן נשאלות כמובן שתי שאלות גדולות: א. מאיפה לקח רש"י (ומקורו במדרש תורת כוהנים) את הפירוש הזה למילה "בחקותי"? אדרבה, המילה הזו מתקשרת בדרך כלל עם "חוק" שאינו מובן בהיגיון ואילו "עמל תורה" הוא בדיוק הפוך: מאמץ להבין ולהעמיק בדברי התורה?

אור החיים על הפסוק: [מהו ה]טעם שקרא הכתוב עמל תורה בלשון חזקה?

ב. השאלה השנייה והיא העיקר: מה **הצדק** בהנחה הזו, שדווקא עמל התורה הוא זה שמזכה את הלומד בברכות נעלות? הרי עיקר עניינו של לימוד הוא לדעת את המעשה אשר יעשו ומה משנה איך הגיע האדם לכך – בקלות או בקושי, עם כישרון או עם ייחוס? העיקר שהוא בקי בחומר! וכי יש סעיף בבגרות במתמטיקה שבדוק כמה מאמץ הושקע בהכנה לבחינה!?

השאלה גדולה הרבה יותר. משום שזאת לא המצאה של רש"י. חז"ל אומרים דבר הרבה יותר חריף. הגמרא מדגישה כי התנאי היחיד לזכות להצלחה בלימוד הוא **יגיעה ועמל**. בעוד שהצלחת הפרנסה תלויה **במזל**, ולכן יתכן שאדם יעבוד מעט ויגיע להישגים יפים, בלימוד התורה זה **לעולם לא עובד**. הקב"ה **לא נותן את עצמו למי שלומד רק בתנאי נוחות**.

מגילה ו: אם יאמר לך אדם יגעת ולא מצאתי - אל תאמין. לא יגעת ומצאתי - אל תאמין. יגעת ומצאתי תאמין. והני מילי בדברי תורה, אבל משא ומתן תלוי בסיוע מהשמים ויכול להצליח בלי יגיעה.

והנה דבריו החריפים של הרמב"ם **תלמוד תורה ג: אין דברי תורה מתקיימים ... באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה**², אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא ייתן שנת לעיניו, לעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז: זאת התורה אדם כי ימות באהל - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באוהלי חכמה.

הנה דגמה נפלאה על לימוד כזה, באופן "שמצער גופו תמיד ולא ייתן שנת לעיניו, לעפעפיו תנומה" (שמעתי מהרב יוסף צבי סגל): הוא שהה אצל הרבי בחודש תשרי תשכ"א. ראש השנה חל אז בימים

² סיפור חזק על עמל שלא מתוך אכילה ושתייה: ה"טז, רבי דוד סגל, היה בצעירותו רב בעיירה קטנה בגליציה בשם פרוביז'נא. תושבי העיירה היו עניים מרודים ולא שילמו לרב פרוטה, אך הוא המשיך ושקד על תלמודו ביום ובלילה. פעם למד באמצע הלילה ולפתע חש כאבים עזים בשן. כיון שלא הייתה בביתו טיפת וודקה, צעד אל בית המרזח וביקש כוסית קטנה. המוזג היהודי ביקש תשלום מינימאלי של קופיקה אחת, אך הרב התנצל כי הוא שרוי בעוני ואין לו אפילו מטבע קטן. הרב ביקש לרשום בהקפה ובעתיד ישלם. המוזג לא היה אדם חכם במיוחד וכתב על הלוח מאחוריו: הרב מרא דאתרא - קופיקה אחת.

בבוקר הגיעו העגלונים להרטיב את הגרון והם נדהמים לראות על הלוח: וסילי 12, ניקיטה 15, הרב שליט"א 1. זה מה שעושה הרב שלנו באמצע הלילה: במקום ללמוד תורה, הוא שותה עם האיכרים הגויים. הלשון הרע התפשט ועד הערב, הרב כבר פוטר ממשרתו. הוא נאלץ לעזוב את העיר מחמת הבושה, אך לא אמר נואש: הוא המשיך ללמוד בעוני, ובהמשך הפך לרב העיר החשובה לבוב ולאחד מגדולי הפוסקים בכל הדורות.

חמישי ושישי – והרבי לא נהג לישון בראש השנה. אחר כך הגיעה השבת ובליל שבת, הרבי לא היה ישן באופן קבוע. בימים ראשון ושני בלילה, התקיימה יחידות לאורחים לאורך כל הלילה, וכך הבחורים הבינו פתאום, שהרבי לא ישן כבר כמעט שבוע ימים.

כמה בחורים החליטו לעשות משמרת ולעקוב מתי הרבי ישן. היה שם חלון, ממנו היו יכולים להשקיף על החדר של הרבי ולראות רק את הראש. הוא הביט בחלון ושמע את קולו של הרבי לומד ומתנגן, ולאט לאט הקול נחלש והיה נראה שהרבי הוריד את הראש על השולחן. אחרי תנומה בת שבע דקות! הרבי קם, נטל את הידיים ושב ללמוד עם כל החיות...

והשאלה מתבקשת: למה החיים היהודיים חייבים להיות קשים...? מה לא טוב ביהודי שיש לו שני שיערים בשבוע וטוב לו עם זה? מדוע הוא חייב להוסיף ולהתקדם מעבר להרגלים שלו? ומה הבעיה עם תלמיד חכם מוכשר שהגיע מהר להישגים בלי עבודה קשה?

ב. לפני שניכנס לעניין עצמו, אנו רוצים להציג עוד שאלה מרתקת סביב דיון פיקנטי בגמרא.

אנו עומדים בערב חג השבועות וביחס לחג הזה, פרצה אחת המחלוקות הידועות בין חז"ל לצדוקים והבייתוסים. התורה מצווה להתחיל לספור את העומר "ממחרת השבת" ואחרי חמישים יום לעשות את חג השבועות. כאן פרצה מחלוקת עזה, באיזה יום מתחילים לספור את העומר וכתוצאה מכך, באיזה יום יחול חג השבועות (שהוא חל בדיוק שבעה שבועות אחרי היום שבו התחילו לספור עומר).

הצדוקים פירשו כי "ממחרת השבת" הוא כפשוטו וצריך להתחיל לספור את העומר למחרת שבת חול המועד פסח, ביום ראשון בשבוע. ואילו חז"ל סברו, שפירוש המילים "ממחרת השבת" הוא ממחרת היום טוב. שכן המילה "שבות" נאמרת בתורה גם ביחס ליום טוב, שיש בו מצוות "שביתה".

מספרת הגמרא על וויכוח שפרץ בין צדוקי זקן לרבן יוחנן בן זכאי:

2. מנחות סה,א: היו ביייתוסין אומרים, עצרת אחר השבת [כמו שנאמר "ממחרת השבת"]. נטפל להם רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין לכם [שפירוש 'ממחרת השבת' הוא למחרת השבת ולא היו"ט]? ולא היה אדם אחד שהיה משיבו, חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואמר: משה רבנו אוהב ישראל היה ויודע שעצרת יום אחד, עמד ותקנה אחר השבת כדי שיהיו ישראל מתענגים שני ימים. [השיב לו רבי יוחנן]: אם משה רבנו אוהב ישראל היה, למה איחרן במדבר ארבעים שנה?

הצדוקי טען טענה מעניינת: משה רבנו היה אוהב ישראל ולכן מן הסתם הוא רצה שיהיה ליהודים יומיים רצופים של חופש – שבת וראשון. ולכן מסתבר שהתחילו לספור את העומר ביום ראשון, וכך חג השבועות חל אף הוא ביום ראשון והרוויחו יומיים חופש. אולם ריב"ז ענה לו בחריפות: אם משה רבנו היה אוהב ישראל – למה עיכב אותם במדבר ארבעים שנה ולא הביא אותם ארצה תוך 11 יום, כמו שנאמר: "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע"?

והתמיהה פשוטה: האם ריב"ז סבר שמשה רבנו לא היה אוהב ישראל?! האם הוא הבין שמשה חיפש לעשות ליהודים חיים קשים, חיי טורח ועמל?!

ליקוטי שיחות יט/3: עולה התמיהה הכי גדולה: כיצד יתכן שהשיטה של הבייתוסים מבוססת על כך, שמשה רבנו היה אוהב ישראל ואילו ריב"ז דוחה ואומר בלשון תמיהה: וכי משה אוהב ישראל היה?!

ברור אפוא, שבתפיסה היהודית, קושי ומאמץ מעבר לרגילות, הוא לא מצב שלילי של אין-ברירה. מדובר בשלב חיובי שצריך ליזום ולעורר אותו ובלעדיו, לא קורה שום דבר חשוב.

ג. הרב שבת סלביצקי, שליח חב"ד באנטוורפן, למד בצעירותו בישיבה ליטאית מכובדת, "קול תורה" בירושלים. פעם שם לב לאחד מחבריו, שהוא שרוי בנפילת רוח. הוא התעניין מה קורה ואחר לחצים רבים, הבחור הסכים לפתוח את הלב. "אין צדק בעולם של הקב"ה. אני צריך ללמוד יומם ולילה בשביל להשיג הצלחה בלימוד התורה ובסוף אני משיג תוצאות בינוניות. ואילו בחור מסוים אחר, התברך בכישרונות גאוניים ואף שהוא כמעט לא לומד, הוא מצליח לצבור ידע אדיר ויפוך בעתיד להיות 'גדול'. מה הצדק כאן?"

למרות שהם למדו בישיבה ליטאית, הרב שבת הציע לו לכתוב את השאלה לרבי מלובאוויטש. הרבי ענה לו תשובה שהייתה בבחינת מהפכה עבור החינוך הליטאי: אין שום מצווה להיות 'גדול'. יהודי לא חייב להשיג מצוינות בלימוד התורה. המצווה המוטלת על יהודי היא להתקדם צעד אחד מעבר לכוחותיו שלו - וזה מבחינתו ההישג הגדול ביותר.

התשובה של הרבי, מנוגדת כמובן לקו המחשבה המקובל היום. אנחנו רגילים לחשב כל דבר במונחים של **מצוינות**. אם השגת תוצאה נהדרת, אתה שווה הרבה. אם השגת תוצאה בינונית – אתה שווה מעט. אולם הקב"ה בוחן דברים בצורה אחרת לגמרי: **הוא מודד מאמץ ולא מצוינות**. הוא לא דורש מיהודי להיות הכי טוב, הוא דורש ממנו לפרוץ את אזור הנוחות שלו.

כך שהתורה דוחה את סגנון החינוך הסיני (שהובא לעיל). יהודי לא חייב להשיג ציון A בכל מבחן. הוא כן חייב להתקדם צעד אחד יותר מהרגילות שלו. לכן אם הילד קיבל במבחן הקודם בתנ"ך 65 וכעת הוא התקדם ל-71, מגיעות לו כל התשואות בעולם. [הבדל נוסף בין החינוך היהודי לסיני, שהחינוך היהודי בוחן את נטייתו **האישית** של התלמיד ומעודד להתמקד בתחום הלימוד הקרוב לליבו – משנה, הלכה או אגדה. ככתוב: "חונך לנער על פי דרכו", ו"ילמד במקום שליבו חפץ", ואכמ"ל].

בכך מבארים בעלי המוסר את דברי רש"י כאן "שתהיו עמלים בתורה". רש"י לא מתכוון להקשות את החיים היהודיים, להיפך: להעניק עידוד אדיר ללומד התורה: לא חשוב מידת כישרונותיך, אתה יכול לזכות בברכה הכי גדולה מלמעלה. גם אדם שמתמודד עם קשיים גדולים בלימוד התורה, שואב מכאן עידוד, כי אדרבה, שכרו יהיה גדול הרבה יותר, בזכות המאמץ הכפול שהשקיע.

בכך מבארים (חפץ חיים פרשתנו) דברים ידועים בגמרא. ישנן מהדורות מסוימות של התלמוד, שהדפיסו בעמוד הראשון את דברי הגמרא הללו:

3. ברכות כח, ב: בכניסתו [לבית המדרש] מהו אומר: יהי רצון מלפניך ... שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה ... ביציאתו מהו אומר: מודה אני לפניך ... ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות ... שאני עמל והם עמלים - **אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר**.

כאן ידועה הקושיה, מה הפירוש "הם עמלים ואינם מקבלים שכר"? וכי חייט שצועד בבוקר למפעל חליפות ותופר כל היום, אינו מקבל שכר?! הביאור הוא כזה: חייט מקבל שכר **לפי איכות התוצאה שהשיג ולא לפי שעות העבודה שהשקיע**, ואילו אצל יהודי הוא להיפך: הוא מקבל שכר **לפי שעות העבודה ולא בהתאם לאיכות התוצאה**.

למה הדבר דומה? נתאר לעצמנו אדם שנכנס לחנות חליפות ורואה תווית על החליפה: עשרת אלפים שקל. הוא מניח שזאת חליפת מעצבים יוקרתית, אך מתקרב ורואה חליפה פגומה, שרוול אחד יותר קצר והכפתורים לא מונחים זה כנגד זה. הוא נדהם ושואל, למה הבגד סוג ב' הזה עולה כל כך יקר? המוכר עונה כי החייט שתפר את החליפה הוא עיוור, ולכן הוא השקיע מאמצים אדירים ועבד שלושה חודשים ארוכים לתפור אותה ואנו דורשים תשלום לפי שעות העבודה של החייט ולא לפי התוצאה.

כמובן, החליפה הזו לא תימכר - לא במחיר היקר ולא בשום מחיר. משום שאנו משלמים לפי תוצאות ולא לפי שעות עבודה. אך אצל ה' זה עובד להיפך: הוא משלם לפי שעות עבודה ולא לפי תוצאה.

יש להוסיף כי בתורת חב"ד, מבואר יותר מזה: לשון הגמרא הוא, "יגעתי ולא מצאתי אל תאמין", כיון שהיגיעה עצמה גורמת לסייעתא דשמיא מלמעלה ומביאה **תוצאה מצוינת**. החשיבות של היגיעה

אינה רק בכך, שה' משלם על היגיעה כשלעצמה, אלא הרבה יותר מכך: ה' מבטיח "יגיעתי ומצאתי"; הו' אומר שהיגיעה היא כלי ל"מציאה" שלא בערך לחיפוש אחריה. כמו הסיפור הידוע על הרמב"ם (בלי אחריות על מידת מהימנותו), שנולד סתום וביקש מהקב"ה רחמים לפתוח את ראשו.

הרבי מליובאוויטש, שבת נצבים וילך תשכ"ב: הרי הובטחנו שאם רק יקיים "יגיעת" – יקיים בו "ומצאת", בחי' מציאה שבאה בהיסח הדעת והיינו שיצליח בידיעת התורה [כולל גם "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"] בהצלחה מופלגה ביותר, שלא לפי ערך יגיעתו כלל.

הגמרא מספרת סיפור מרגש בהקשר הזה:

מנחות ז, א: [האמורא] אבימי, נשכחה ממנו מסכת מנחות. הלך לבית תלמידו, רב חסדא וביקשו ללמדו שוב את המסכת. ולמה לא שלח לתלמידו שיבוא אליו? חשב שכך הלימוד ייקלט בו טוב יותר (משום יגיעתי ומצאתי, רש"י).

בסיכומו של דבר, התורה תולה את מתן הברכות דווקא ב"עמל תורה", כדי לעודד כל אדם ולומר שהקב"ה נותן את ברכותיו על המאמץ, וכן העמל עצמו הוא זה שיחולל נס ויגרום תוצאה מצוינת. אמנם מעבר להסבר הפשוט, העניין מבואר בעומק גדול בתורת נשיאי חב"ד לדורותיהם ומעניק משמעות עמוקה על חשיבות החיים מתוך עמל ויגיעה של התקדמות תמידית.

ג. מספרים על נסיך, בן-מלך, שלא עשה כלום בחייו. הוא לא עבד, לא למד ורק הסתובב במועדונים ובזבז את הזמן. אביו נחרד לחשוב מה ייצא מהבליין הזה והחליט לשלוח אותו לעבוד. הוא ביקש מידיד שלו שעבד בנפחות להעסיק את המפונק אצלו. אותו ידיד הבין שה'תכשיט' לא מתכוון ללכלך את הידיים ולא דרש ממנו שום דבר. הילד ישב כל היום במשרד, גלש באינטרנט ובסוף השבוע קיבל מטבע זהב מהנפח בתור משכורת. הילד הביא את המטבע בגאווה הביתה, אך המלך החכם הבין בדיוק למה הוא קיבל את המטבע וזרק אותו לאש. בשבוע הבא הוא הלך שוב לעבודה ושוב הביא מטבע הביתה ושוב המלך זרק אותו לאש. כך זה נמשך שבועות ארוכים.

אחרי חצי שנה, המלך ראה שהילד שלו לא מתקדם לשום מקום והחליט לשלוח אותו למקום רחוק. "הוי גולה למקום תורה". הוא שלח אותו לעבוד אצל נפח במדינה אחרת, אותו נפח לא הכיר את המלך ולא את הנסיך ולכן העביד את הילד בפרך כל השבוע. הוא סחב מתכות כבדים, חתך וריתך אותם ולכלך כהוגן את הידיים. בסוף השבוע, הוא קיבל בסך הכול רבע זהוב על עבודתו.

הוא הביא את המטבע הביתה ושוב האבא התכוון לזרוק אותו לאש. אך הפעם הילד קפץ וזעק: "אל תשליך את המטבע, הרגתי את עצמי להשיג אותו"...

הרעיון הוא, שיגיעה מקדמת אותנו. התורה לא ניתנה בשביל לצבור ידע, התורה נועדה להרים אותנו למעלה, להפוך אותנו לאנשי רוח שמנהלים את החיים בצורה קדושה. זה יכול לקרות רק עם עמל ויגיעה. העמל צורב בנו את מה שלמדנו ואנו מפסיקים לשאול, מה למדנו, ומתחילים לשאול, מה התורה לימדה אותנו?

כך מבארים המפרשים את הביטוי "אם בחקותי תלכו" – לימוד התורה באופן של "עמל ויגיעה", מוליך אותנו, מקדם אותנו הלאה לרמות עליונות.

כמוכן, כולנו רוצים להעניק לילדים שלנו חיים טובים ולשפר את ההערכה העצמית שלהם, אבל חייבים לזכור: המתנה הכי גדולה שהורים יכולים להעניק לילד היא לדרוש ממנו להתאמץ ואילו הדבר הכי נורא שיכולים לגרום לילד הוא להרגיל אותו להסתפק במועט. החיים האמיתיים יצריכו אותו כל הזמן לנצח את עצמו ורק חינוך מקטנות לכך, יעשה את העבודה.

[שמעתי פעם רעיון קשה בנושא. כידוע, ישנה תעלומה סביב הילדים של משה רבנו. בעוד שהילדים של אהרן ירשו אותו בכהונה, בני משה נעלמו מהאופק ולא המשיכו את דרכו. אפשר להבין כי הם לא היו ראויים לכך. ומפורסמת השאלה, כיצד ילדיו של רעייא מהימנא, לא התקדמו להיות גדולים כמוהו?

אחד ההסברים הוא, שילדיו של משה לא סבלו עם ישראל במצרים, הם חיו בבית יתרו בשנות הזעם, ומי שלא יורק דם – לא יודע להעריך מה יש לו. יהדות קלה, נחמדה, לא מתאמצת, לא מייצרת מחויבות לטווח ארוך]³.

בכך מבאר הרבי היטב את הדיאלוג התמוה בין הבייתוסי לרבן יוחנן בן זכאי. הבייתוסי טען, כאמור, שמשה אהב את ישראל ולכן העניק להם יומיים חופש. אך רבן יוחנן בן זכאי צעק, **שזאת לא אהבה**. יהודים מפרשים אחרת את המושג אהבה. אבא שאוהב באמת את ילדיו דורש מהם להתאמץ ולנצח את עצמם. הוא לא מחלק להם ימי חופש, אלא מציב בפניהם אתגרים (סבירים, בהתאם ליכולת שלהם) כדי לחבר אותם בעומק ליהדות וליראת שמים.

לכן אומר רבן יוחנן, שמשה "סיבבם במדבר ארבעים שנה". משה היה יכול להוביל את עם ישראל לארץ בשלושה ימים, אבל אם היה עושה זאת, הם היו נכנסים ארצה חלשים, כנועים עם תפיסות של עבדות. תמורת זאת, הוא סיבב אותם במדבר ארבעים שנה, שם חושלו עם ניסיונות ומאבקים בלתי נגמרים. לחיות בלי אוכל ובלוי מים, להילחם עם עמים עזים בכניסה לארץ וכל הסבבים הללו, הפכו אותם להיות אנשים קדושים, בוטחים ביכולותיו של ה'.

ליקוטי שיחות יט/4 ואילך: אהבת ישראל של משה רבנו, לא הייתה באותו אופן כמו שחשב הבייתוסי - שיהיו לישראל יומיים רצופים להתענג בהם. לדעת ריב"ז האהבה הייתה באופן אחר ועמוק יותר, שאינו מחייב שיהיה תמיד אצל יהודים עונג בגלוי ... העובדה שיהודים הסתובבו במדבר ארבעים שנה, נועדה כדי להעלות אותם במדרגה ... על ידי הנסיעות והניסיונות שהם עברו ובכך נעשה זיכור והעלייה בכל הפרטים. כך שדווקא העובדה שסבבם במדבר ארבעים שנה, ביטאה את גודל האהבת ישראל של משה, שעורר אותם לעבודה בכוח עצמם.

קעת מובן המקור לפירושו הייחודי של רש"י. הבאנו בהתחלה את קושיית המפרשים, כיצד המילה "בחקותי" קשורה "לעמל תורה"? הרי פירוש המילה הזו בדרך כלל הוא אחר לגמרי?

המילה "בחקותי" היא מלשון "חקיקה" והיא מבטאת חיבור **שנחקק** עמוק בנפש והופך להיות חלק ממהותו של היהודי. כמו חקיקה באבן, שהופכת להיות חלק בלתי נפרד מהאבן. אומר רש"י כי קשר חקיקתי כזה, מדבר בוודאי על לימוד באופן של "**עמל ויגיעה**". רק מאמץ כזה, הופך את הלימוד לחלק מנפשו של היהודי והופך אותו ל"תורה איד" – "יהודי תורני".

ליקוטי שיחות יז/319: ההבדל בין כתיבה לחקיקה באבן, שבחקיקה נדרש יותר כוח מאשר בכתיבה, אולם החקיקה יוצרת שינוי בגוף האבן והופכת להיות חלק בלתי נפרד ממנה. גם קיום המצוות שנקרא "חוקים", וכן לימוד התורה באופן של "עמל", דורש יגיעה רבה, אך לימוד כזה פועל שינוי בנפש, עד כדי אבנים שחקו מים, כמו המדרש הידוע על רבי עקיבא, שראה את המים חוקקים את האבן והבין שעמל התורה יכול יחוקק שינוי בלב האבן שלו.

³ בכך מבארים את דברי המדרש: "ראתה שפחה על הים, מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי" ולכאורה, אם היא ראתה גילויים יותר נעלים ממנו, למה היא נשארה "שפחה"? היא הייתה אמורה להפוך להיות יותר גדולה מיחזקאל בן בוזי? אלא שמ"לראות אלוקות" לא מתקדמים. השאלה מה עושים עם המידע וכמה מתייגעים לחקוק אותו בנפש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת ציפורה**